

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 27.

Lördagen den 14 Augusti

1841.

Utkast till Lärobok i Logiken för Elementar-Undervisningen af *Fredrik Georg Afzelius*. Andra öfversedda och tillökta upplagan. Upsala. Leffler och Sebell 1840.

Swärigheten att författa en god lärobok för skolundervisningen, ware sig i hwilket ämne som helst, är temligen allmänt erkänd, ehuru troligen af ingen bättre insedd, än af den nitiske skolläraren, som genom egen flerårig erfarenhet kommit till klart medvetande af så wäl fordringarna för en ändamålsenlig undervisning, som af det mer eller mindre lyckade i dessas tillfredsställande. Har han tillika sjelf försökt att i något fack afhjelpa för handen warande brister genom författande af läroböcker eller collegier, bör insigten i de nästan öfwerwinneliga swärigheter, som ligga i ett sådant arbetes natur, naturligtwis vara så mycket större. Han bör då kunna hafwa funnit, att förf. till en lärobok, för att lyckas, måste hafwa bemäktigat sig den ifrågawarande vetenskapens högsta ståndpunkt; att han måste ega förmåga af ett lefwande, klart och bestämdt framställningsfätt, samt genom wana wid undervisning wäl weta att afwäga myckenheten och beskaffenheten af det som gifwes. Den fulla, klara insigten i vetenskapens totalitet skall nemligen skydda honom från det felet, att lemna blott ett naket register, ett aggregat utan vetenskaplig anda och lif; och hans genom undervisning skärpta omdöme skall lära honom, att göra riktigt urwal af det som meddelas, och anwisa honom rätta sättet för dess framställning. Men om och författaren är så qualificerad, som nämnt är, förmår han likwäl sällan hålla sig fullkomligt fri från all ensidighet. Wanligen låter han förleda sig antingen att, sträfswande efter vetenskapligt lif och sammanhang, gifwa för mycket af vetenskapen sjelf, och det i mera strängt skolmes-

sig, än lättfattlig form; eller och att låta den vetenskapliga andan dunsta bort under bemödanet att upptaga, fasthålla och populärt framställa blott det viktigaste. Dessa 2:ne ytterligheter äro en verklig Scylla och Charybdis, mellan hwilka det ej är så lätt att lotsa sig fram.

Gäller nu det sagda äfwen om den mest lyckligt utrustade författare, så är klart, att bristerne i den mera ensidigt bildades produkter af detta slag måste vara stora och ögonstänliga. Därför är bristen på goda skolböcker allmänt erkänd och öfwerklagad, hos oss likwäl mer än annorstädes, t. ex. i Tyssland och Danmark. Detta för oss swenskar förödmjukande förhållande har dock wäl icke sin grund i ursprunglig, bristande förmåga eller wilja, utan fastmer i den egna ställning, hwari läroståndet hos oss besinner sig. I Tyssland och Danmark är det förnämligast Gymnasielärare och Rectorer, som författa skolböcker. Att dessa hos oss icke mera allmänt uppträda som författare till dylika arbeten, hwilket wäl egentligen borde äligga dem och hwartill de borde vara de mest skicklige — dertill är wäl grunden mycket att söka, dels i skolans nära sammanhang med kyrkan, dels i de små lönerna. Den förra omständigheten gör, att mången utan synnerligt interesse för undervisning eller för vetenskapliga bemödanen och kanske äfwen utan grundliga studier kastar sig in i skolan att derigenom så mycket hastigare winna befordran till pastorat. Under denna interimstid avancerar han till rectorat eller lection, och kommer ofta genom ödets stidelse att der qwarstå till sin död. Och lärowerket får således behålla en man, som aldrig med verklig frihet satt sig in i sin bestämmelse och därför blott hjälpligt fyller sin plats. Den i sednare tider wäckta frågan om skolans emancipation från kyrkan är blott af denna orsak, om också inga andra skäl talade därför, wäl wärd

att allvarligt behjertas. Den sednare omständigheten, eller de små lönerna, medför icke mindre bedröfliga följder. En collega, som lönes med 400 R. dr Rgs och tjenstgör 6 timmar om dagen, måste, för att kunna lefwa någorlunda efter sitt stånd, om han ej äger enskilt förmögenhet, antingen gifwa privat undervisning både under terminer och ferier, eller ock årligen skuldsätta sig, dragande werel på framtiden. Wälser han det förra, har han hwarken tid eller kraft till sjelfstudium. Själens höga flygt, om hon eger någon sådan, sänker sig småningom alltmer mot jorden, det warma intresset för wetenskap och konst blir allt swalare, och inom några år är han en hårdnad undervisningsmaskin utan duglighet för och utan hopp om högre plats wid läroverket, — om han ock i begynnelsen dertill icke war offticklig. Hans enda räddningsplanke nu, ehuru äfwen den ofta gäckande, är — pastoratet. — Wälser han åter skuldsättnings-systemet att på det sättet, — då intet annat gifwes, — förföfra sitt intellektuella kapital, blifwer hans lif, rastt ilande framåt i utbildning, fullt af bekymmer och fränkeller, för hwilka han måste blifwa känsligare, i samma mån hans egen bildning stiger; och blir han hselpt, innan det materiella, för att hämnas det förfäkt han wisat detsamma, mördar honom, kan han i sanning prisa sig lycklig.

Är det då underligt, att skollärare i Sverige sällan uppträda såsom författare?

Under sådana förhållanden kan man icke annat än stämmas till billighet wid bedömandet af ett nytt arbete för elementar-undervisningen, och tacksamt hålla förf. räkning för hans osparade möda, att på detta så föga jobblade fält gagna, äfwen om han mindre skulle hafwa lyckats. En ny skolbok, som blott någorlunda motsvarar sin bestämmelse, är för ref. en särdeles glad syn.

Att en ny lärobok i Logiken för skolor och gymnastier war af behofwet högt påfallad, lärer wäl ingen wisja förneka, som gjort någon bekantkap med dem wi på vårt språk ega. Man måste nästan råka i förundran, att det oklara, i många stycken felaktiga, **Kiesewetter**ska sammandraget af Logiken efter Kants åsigter, så länge och så allmänt bibehållit sig som lärobok wid våra undervisningswerk och ännu, besynnerligt nog, på ett och annat ställe lärar begagnas. Men sal. Wählins swenska historia hade ännu bättre lycka och förtjente den kanske mindre. Att så länge nöja sig med så dåliga läroböcker, är ett nedslående

bewis på lärarnes sorglöshet, att heldre matligt trampa i de gamla, utnötta spåren, än sjelfwe försöka att frambringa nya, friskare, och bekräftar hwad ref. angående den saken redan yttrat. Försök att uttränga Kiesewetter, ehuru utan framgång, hafwa likwäl på sednare åren blifwit gjorda af **A. G. Lindblom** och **J. W. Snellman**. För att icke göra sig skyldig till omotiverade omdömen, då ref. icke här har till syftemål att ingå i någon granskning af desse författares arbeten, will han instränka sig blott till det yttrande, att **Lindbloms** Logik är för rik på detaljer och swäfwande i bestämningarne, **Snellmans**, såsom warande byggd på Hegelska principerna, eller rättare, en sammandragen bearbetning af Hegels subjektiva Logik, och i Hegelska maneret framställd, — för abstrus och swärfattlig att kunna med någon fördel läggas till grund wid elementar-undervisningen. Ref. har sig ej heller bekant, att de dertill blifwit begagnade. Hr Afzelius hade således endast Kiesewetteriska sammandraget att slå ur fältet, hwilket bordt lyckas, äfwen om hans Logik warit mindre förtjenstfull, än den verkliga är. Den kom dertill, såsom man säger, i grefwens tid. Desså har den redan upplefwat andra upplagan. Den första har ref. icke haft tillfälle att se, och kan således icke bedömma wärdet af de tillökningar den andra erhållit.

Ref. tillåter sig först att göra några allmänna anmärkingar öfwer förf:s behandling af ämnet, och sedan att speciellt uppgifwa de punkter han anser felaktiga eller mindre lyckade.

Hwad som öfwerhufwud mest utmärker boken och gör den användbar wid undervisningen, är **forthet**, **bestämmdhet** och **tydlighet**. Hwar och en, som sjelf lagt hand wid undervisningen, inser, att dessa egenskaper hos en lärobok, näst innehållets sanning och friskhet, äro de mest magtpåliggande. Men detta är också nästan allt berömligt, som om boken kan sägas. Att innehållet är compilation ur andra logiska läroböcker, undgår ingen i filosofien någorlunda bewandrad. Ref. will likwäl icke härmed hafwa sagt, att förf. **Stafwist** följt sina föregångare, utan blott hafwa angifwit, att läsaren icke bör wänta sig finna några nya, originella åsigter i Hr Afzelii bok. Metoden är den wanliga, sekelsgamla — empiriskt uppräknande af de såsom gifna antagna logiska formerna och grundsatsfema. Som bekant är, har Hegel, dertill föranledd af Schellings identitetslära, gifwit åt filosofien och främst åt logiken en alldeles ny e-

gendomlig anda och form. Det alltifrån Aristoteles' tid brukliga, stundom skarpsinniga, stundom ytliga beskifvandet af och resonnerandet öfver psykologiens och logikens innehåll har måst träda tillbaka för det dialektiska begreppets egen immanenta utveckling. Att betrakta själen såsom en hvilande substans, bärande i sig en mångfald af skilda förmögenheter, så att man, för att tala med Hegel, ur den ena sidan tager fram tänkandet, ur den andra viljan, ur den tredje känslan o. s. w., är uppenbart oriktigt och äfven stridande mot den redan af Aristoteles gjorda bestämningen af själen såsom warande ren entelechie. Därför Herbart har insett det falska i ett sådant försvarande och på ett själfständigt, af Hegelska systemet oberoende, sätt fött omskapa psykologien. — Med undantag af några anmärkingar, om hvilka längre ned, synas dessa nyare, genomgripande forskningur icke hafva haft det ringaste inflytande på Hr Afzelii behandling af ämnet. Hvad kan väl orsaken vara, att förf. hållit sig på ett så respektabelt afstånd från desse skarpsinnige tänkare? Ogillar han deras ideer? Nej, tvertom ogillar han sitt eget behandlingsätt, såsom warande "ensidigt — ja, strängt taget, oriktigt." Är det då alldeles omöjligt, att inrymma något inflytande i en lärobok åt Hegel, utan att på samma gång nödgas framträda i hans tunga, dialektiska rustning, såsom Hr Snellman gjort? Ref. vill ej tro det, ehuru han ganska väl inser, att ett långvarigt, på djupet gående studium af Hegelska filosofien owillkorligen fordras af den, som vill lyckas, att på den grundvalen uppföra en begriplig lärobok. Kanste är det dock ännu för tidigt, att göra skolan bekant med skatter, hvilka wid akademierne ännu icke hunnit till fyllest göra sig gällande. Ref. hoppas likväl, eller rättare, är öfvertygad, att det icke dröjer länge, förrän man ledsnar att trosta på den gamla halmen och längtar efter läroböcker i logik och psykologie, som äro i enlighet med vetenskapens framsteg och tidens fordringar. Mätte Hr Afzelius, eller någon annan då afhjelpa behovet! Därförinnan skulle likväl Ref. önska, att Hr Afzelius wille förse läroverken med en lika god lärobok i psykologien, som den wi nu fått i logiken, wore den än, i likhet med den sednare, utarbetad efter gamla åsigterna och gamla methoden. — Men Ref. öfvergår till den speciella granskningen, hvarigenom de här framkastade reflexioner torde blifwa något mera än blotta försäkringar.

Sid. 3. "Ehuru det wisseligen måste medgif-

was, att den s. f. formela logikens sätt att betrakta Tänk't endast till formen, utan afseende på materien, är ensidigt, — ja, strängt taget, oriktigt, såsom hvilande på en oriktig uppfattning af tänkats natur, en förutsatt söndring af Tankens materia och form från hwarandra, så äger det dock sitt värde såsom en lämplig förberedelse för det högre spekulativa betraktelsesättet af Tänk't. Den formela logiken, liksom den empiriska psykologien kunna derföre båda betraktas såsom en propædentiell eller förberedelse för själfwa filosofien; — och den formela logiken kan betraktas såsom endast utgörande en del af den empiriska psykologien." — Swartill denna förf:s anmärkning skall tjena, kan ref. icke inse. Att den formela logiken är blott en "förberedelse" för själfwa filosofien och en "del" af emp. psykologien, lärer swärligen kunna medgifwas, ehuru den — mest för det owetenskapliga behandlingsättets skull — varit så ansedd af själfwa Fichte och Schelling. Swarken Bachmann eller Krug, som taga tänkandet för "eine Thatsache des Bewusstseyns," och väl icke kunna beskylas att vara anhängare af Hegelska spekulationen, hwilken de misfänna och förkasta, öfwerensstämma med förf. i den punkten. 1) I allt fall är anmärkningen öfwerflödig och onyttig, och hade derför i en kort lärobok, der man icke bör lemna plats åt onödiga saker, utan skada kunnat wara borta.

Sid. 54 förekommer en ännu längre "anmärkning" om den formela logikens förhållande till den spekulativa, angående slutledningen. "Den enkla medelbara slutledningen, heter det, kan hänföras under 3:ne hufwudslag: a) qualitativ b) quantitativ och c) relativ etc." . . . Dessa ur Hegels Subjektiva Logik ss. 121—171 utbrutna satser måste förefalla hwar och en, som ej studerat Hegel, alldeles obegriplige; och för den, som begripit dem i deras ursprungliga sammanhang i Hegelska systemet, stå de väl åtminstone öfwerflödige i Hr Afzelii lärobok, som icke det minsta eftergifwer sina föregångare i den empiriska methodens trogna iagttagande och i brist på verklig spekulaton. Ref. skulle önska, att förf. wid en ny upplaga, som boken otwifwelaktigt både får och förtjenar, alldeles uteflöste öfwanämnde 2:ne "anmärkingar."

1) Bachmann, System. d. Logik s. 19 o. f.

Sid. 5. "Begreppet är en spontant bildad, medelbar föreställning om något generelt." Denna definition, som blott passar för de så kallade "allmänbegreppen," ehuru Hr Afzelius i likhet med andra logici icke underlåtit att upptaga och orda om individuella begrepp, är blott en ny omstufning af den Kantiska. Ordet "föreställning" har förf. efter Kant fatt såsom genus, hvarunder åfsädning och begrepp figurera såsom species. Det origtiga i denna Kantiska terminologie har Schulze ¹⁾ och efter honom Bachmann ²⁾ anmärkt och ådagalagt. Bachmanns definition: "Die Einheit in der Vielheit, insofern sie unter der Form der Vorstellung im Bewusstseyn gegenwärtig ist" ³⁾, kommer onekligen begreppets wäsende närmare. Jfr. Hegel, Encyclop. d. Philos. Wiss. Erst. Th. s. 315 etc. Die subjektive Logik s. 35 etc.

Sid. 6. "Själén är wid begreppets bildande helt och hållet aktiv." Här framsticker, för att begagna Hegels språk, det reflekterande förståndet, som tager motsatserne såsom fira och icke förmår bringa dem tillsammans i ideens enhet, der deras sanna betydelse såsom ideella momenter inses. Själén är på en gång både passivitet och aktivitet. Såsom passiv är hon tillfika aktiv och twertom. Kunde hon vara det ena utan det andra, wore hon intet. I oupphörligt sättande och förmedlande af dessa motsatser manifesterar hon sig och består såsom fortvarande, oafbruten process.

(Forts. följer).

Om Sol-systemets progressiva rörelse.

(Forts. o. slut fr. N:o 25).

Då fixstjernornas afstånd ännu är of alldeles obekant, så kan man af de kända egna rörelserna uttrycka i bäge ej draga någon slutsats rörande deras lineära storlek, utan måste inskränka sig till rörelsernas riktning. Argelander beräknar derföre först dessa riktningar eller snarare desammas vinklar med de genom hvarje stjerna lagda declinationscirklar; dessa jämför han med de riktningvinklar, hvilka skulle ega rum om stjernorna sjelfwa ej rörde sig, utan de hos

¹⁾ Kritik d. Theoret. Philos. 2 Bof. s. 29 etc.

²⁾ System d. Logik. s. 76—79.

³⁾ Syst. d. Log. s. 80.

dem observerade ortsförändringar endast woro skenbara och härflytande från vårt solsystems rörelse mot en genom räta ascension och declination (A, D) bestämd punkt Q. Skillnaderna mellan båda riktningarne ($\psi - \psi'$) hafwa sitt ursprung dels i de oundwifliga observationsfelen, dels i stjernornas egna sanna rörelse, dels i det felagtigt antagna läget för punkten Q. Felet, som uppkommer af stjernornas egna sanna rörelse bör tydligen om A och D blott något nära äro riktigt bestämda, uppenbarligen vara det betydligaste; det bör emedlertid verka alldeles på samma sätt som observationsfelen. Ty då de lagar, enligt hvilka stjernornas sanna egna rörelser förfoga, äro för of äfwen så obekanta som naturen af de orsaker, hvilka åstadkomma observationsfelen, och wi derföre för hvarje stjerna måste antaga hvarje riktning af sanna rörelsen som lika sannolik, så sammanblanda sig båda arterna fel fullkomligt och frambringa endast tillfälliga skillnader i ($\psi - \psi'$). Deremot frambringa fel i bestämningen af A och D förändringar i de särskilda ($\psi - \psi'$) som följa en wiß lag och man kan således med ett tillräckligt antal af dessa sednare enligt minsta quadrat-metoden finna approximerade värden för A och D, om wi för hvarje stjerna utveckla conditions-equationerna för inslytandet af dessa correctioner på ($\psi - \psi'$). Att ej alla stjernor gifwa dessa correctioner med samma noggranhet är klart; ty dels har läget på himlahalvsvet, dels afståndet från of, inslytande på säkerheten af den af hvarje stjerna härflytande equation. Hos stjernor nemligen, som äro på 90 graders afstånd från solrörelsens riktning, frambringa denna rörelse tydligen den största skenbara ortsförändring, och dessa äro derföre äfwen de mest passande till att bestämma punkten Q, då deremot de, mot hvilka solen rycker i rät linea, eller från hvilka hon på samma sätt aflägsnar sig, icke kunna tjena dertill. Stjernornas afstånd har i så fall inslytande på säkerheten, som i allmänhet de aflägsnare stjernorna böra wisa ringare egna rörelser, och hos dessa således observationsfelen böra hafwa ett större inslytande, än hos dem, som äro of närmare. För att hafwa denna swårighet, som härfluter från stjernornas olika afstånd, delar Argelander de samma efter storleken af egna rörelser i 3 classer. I den sista classen sätter han de 21 stjernor, hvars egna årliga rörelse öfverstiger $1''$; i den andra de 50, hvars årliga rörelse öfverstiger $0,5''$, och i den tredje förekomma de öfriga 319, som hafwa en egen rörelse mellan $0,5''$ och $0,1''$

ärligen. Hvar och en af dessa 3 classer blef nu särskildt beräknad, under antagande, att inom hvarje class tillkom hvarje stjärna samma värde hwad inslytandet af afståndet från solen beträffade. På detta sätt kunde solrörelsens riktning och dess sannolika fel beräknas af hvarje class för sig, oafhångigt af de båda andra. Ett approximeradt värde på riktningen af solrörelsen gaf tecknen för stjernornas egna rörelser i catalogen, och sålunda lade Argelander till grund för sina calculer en riktning af 270 grader i rät ascension och $+35$ grader i declination. Sedan hvar och en af de trenne classerna 3 särskilda gånger blifwit beräknad, kom Argelander till följande slutresultat för riktningen af solrörelsen nemligen att solsystemet rycker mot en punkt, hwars räta ascension är 260 grader 50 minuter, och nordliga declination 31 grader 17 minuter. Denna punkt ligger ungefär midt emellan de båda 11 grader från hwarandra åttfiljda stjernorna λ och ρ i stjernbilden Hercules.

Hufwudorsaken till det lyckliga resultatet af Argelanders beräkningar bör endast sökas i de af honom till grund lagda flera och säkrare data. Han kunde nemligen stödja sina undersökningar på den egna rörelsen hos 390 stjernor, under det Bessel endast dertill kunde begagna 71. Är solens rörelse nemligen större än flertalet af fixstjernornas, så bör den ganska lätt kunna utrönas af några få för detta ändamål väl belägna stjernor; men är densamma relativt liten, så är klart att den nästan aldeles icke kan märkas hos enskilda stjernor, men likväl utrönas utaf ett stort antal observerade egna rörelser. Och kanske man äfwen i den omständighet bör söka en orsak till den lyckliga utgången af Argelanders calculer, att han funnat begagna stjernor med så liten egen rörelse; ty såsom Struve anmärker böra de största egna rörelserna i allmänhet observeras hos de stjernor, som äro oß närmast, och således är det möjligt, att då dessa hafwa en rörelse, som är större än solens, de mindre märkbart afficieras af solrörelsen.

Men om nu solen såväl som alla öfriga fixstjernor röra sig, efter hwilka lagar ske dessa rörelser? Äro alla dessa otaliga himlakroppar blott underkastade hwarandras ömsesidiga attractioner; bilda de flera systemer, eller lyda de alla en enda centralkroppens öfverwägande attraction? För den hittills endast i analogie med planetsystemet framställda hypotes, att alla till vår mjölkgata hörande stjernor skulle röra sig kring en enda centralkropp, söker Argelander, att af

fixstjernornas egna rörelser uppställa några giltiga grunder. Då ingen för oß bekant mera utmärkt stjärna ligger så, att den med fog kan tilldelas denna wigtiga role, så framställer han den redan af Lambert framkastade hypotesen om en mörk centralkropp. Under det antagande således, att rörelserna kring denna kropp ske alla ungefär i mjölkgatans plan, och att solrörelsen är vinkelrätt mot radius vector, finner han någon sannolikhets för, att denna kropp skulle ligga i riktningen af stjernbildens Perseus. Att genom calcul närmare styrka denna supposition lyckades honom likväl icke; han väntar bekräftelsen eller vederläggningen af densamma, då en utwidgad kännedom om de egna rörelserna, synnerligen hos de närmare sydpolen belägna stjernor, hwilka i alla dessa undersökningar ej varit med, satt astronomerna i tillfälle att närmare utreda dessa frågor. Det will emedertid synas, som analogien med planetsystemet ej wore tillräcklig, att för hela vår mjölkgata förutsätta en sådan centralkropp, då fastmer i de dubbla och mångdubbla stjernorna, såsom ock i stjernflokar sådana som t. ex. Pleiaderna, Præsepe, samt i många upplösliga nebuloser, en tydlig hänvisning är gifwen, att i fixstjernwerlden finnas systemer och rörelser, som äro oberoende af en sådan centralkropp.

Wi wilja sluta denna uppsats med det inslytande en sådan solsystemets rörelse kan hafwa på vår jord. Jordens temperatur är såsom bekant tilltagande från ytan mot medelpunkten, så att ju längre ned man hunnit i dess inre, desto högre har man observerat densamma. Äldre physici förklarade detta fenomen genom en ofantlig hetta hwari jorden i sitt primitiva tillstånd besunnit sig och hwilken småningom genom jordens affwalning astagit från ytan. Nyare hafwa deremot welat söka förklaringen härtill i solsystemets progressiva rörelse. Det är nemligen ej sannolikt, att rymdens temperatur öfwerallt är lika, utan att densamma är underkastad werlingar, hwilka i regioner som äro affiljda genom ofantliga mellanrum, kunna vara ganska betydliga. Dessa werlingar i rymdens temperatur böra åstadkomma motsvarande i jordens, som sträcka sig till ett djup beroende af deras waragtighet och storlek. Om man t. ex. antager, att en kropp blefwe förb från equatorn till vår latitud så bör den afkylning den erfar börja i ytan och derifrån fortplanta sig i dess inre; och om denna afkylning ej utsträckt sig till hela dess massa, till följe deraf att flyttningstiden varit för kort, så bör denna

kropp, hunnen till vårt klimat, wisa fenomenet af en från ytan till des inre stigande temperatur. Jorden är i samma cathgori; det är en kropp, som kommer från en region hwars temperatur war högre än det stället hwarest hon för närwarande besinner sig; det är, om man så will, en rörlig thermometer i rymden, som ej har tid, till följe af sina stora dimensioner och sin mindre förmåga af wärmeledning, att i hela sin massa genast fortplanta temperaturwerlingarne af de olika regioner, den genomgår. För närwarande är jordglobens temperatur tilltagande från ytan; motsatsen kan hafwa egt rum och kommer att ega rum i tidernas lopp; wid epocher skilda genom flera årtusenden har denna temperatur bordt wara och skall blifwa betydligt högre eller betydligt lägre än den är för närwarande, och det är möjligt, att dessa werlingar kunna wara så betydliga, att jorden ej alltid kunnat bebos af menniskoflägdet, och måhända i en afslägsen framtid ej för detsamma blir beboelig. De af denna progressiva rörelse frambragta temperaturwerlingar på jorden ha utan twiswel äfwen bidragit till de successiva revolutioner, hwaraf jordens öfre lager wisa tydliga spår.

J. M. A.

Eugène de Pradel och Luigi Cicconi.

(Ur ett bref dateradt Paris d. 11 Maj 1836.)

(Slut fr. föreg. Nr.)

Flera gånger har Eugène de Pradel genom de allmänna bladen låtit utfärda en högtidlig utmaning till ehö som dristade att mäta sig med honom i improvisation, den förwägne måtte nu wara Fransman eller Italienare. Denna utmaning har hittills förblifwit obeswarad, ehuru Eugène de Pradel aldrig lemnat tillfället obegagnadt att förnya sin utmaning, så snart han sporde att någon utmärkt Italiensk improvisator anländt till Paris. Nu är händelsewis den ryktbare Luigi Cicconi närwarande. Dagen efter improvisationen på Salle Chante-reine, läste man i de flesta Parisertidningar en högtidlig utmaning från Eugène de Pradel till Luigi Cicconi. Swaret uteblef icke. I högst artiga men dock bestämda ordalag antog den Italienske improvisatorn anbudet, och dag blef beramad till det poetiska enwiget. Det skulle för sig gå den 10 Maj på Salle Saint-Jean.

Att detta enwig icke hotade att blifwa af någon

fiendtlig natur, erfor jag, då jag den 9 om aftonen infann mig på en Soirée hos Lamartine. Der woro de båda kämparna tillstädes, och samtalade i allsköns broderlig samsa, så om sin konst som om dagens händelser. Der war ett lysande sällskap församladt, och samtalet ytterst lifwadt och angenämt. Wärden hade den artigheten som är Fransmannen så egen, att leda samtalet så att en och hwar af sällskapet fick sin del i aftonens nöje. Så fect äfwen jag tillfälle att komma i samtal med de båda improvisatorerna, till hwilka Lamartine sjelf slöt sig. Hwilka widunderliga begrepp de stolte Sydlänningarna hade om vårt Thule! De trodde att vårt språk war en art Lappssa, och gjorde mig på fullt allware den fråga, om wi hade en litteratur samt om wi kände rim. Det lönte icke här mödan, hwarfen att blifwa förargad, eller taga en allt för mycket underwisande ton. Det gällde endast att wisa, särdeles Fransmannen, att hans språk i mycket stod efter vårt. Då improvisatorerne hörde, att Swenskan icke allenast war mäktig af alla antikens versformer, utan ock af den sydländska romantikens Ottaver, Canzoner, Sonetter och Terziner, så war det som om jag förtäljt dem en saga ur Tusen och en natt. Jag kunde ej neka mig den hämnaden att förtälja, det äfwen Norden hade haft en improvisator, den wälbegäste som måhända funnits, en improvisator, som inom det så kallade arma swenska språket, uppkallat en rikedom af former och wälljud, som när som helst kunde mäta sig med Söderns. Mången Swensk har läst, har sjungit Bellman; utan att märka med hwilken öfwer naturlig styrka denne sångare leser med nyckfullt walda bojor af meter och rim, bojor med hwilka ej ens sonettens äro att jemföra *).

Den 10 Maj kom; utförliga programmer woro utfärdade för att tillkännagifwa wilkoren för striden. Det skulle blifwa en stor kamp, eller som orden föllo sig: une grande lutte d'improvisation entre messieurs Luigi Cicconi et Eugène de Pradel, improvisateurs. Chacun d'eux improvisera dans sa langue une tragédie en vers, sur un sujet donné, séance tenante, par le public.

Nedan klockan sex på aftonen blef trängseln stor ifring Hôtel-de-Ville inom hwars murar Salle Saint-Jean är belägen. Man gjorde queue för att få god plats att ahöra striden, som skulle taga sin början

*) I. ex. i Fredmans ep. "Bröderne fara wäl wisse ibland."

flockan ätta. Efter en timmas väntande utanföre, slapp man in för att ytterligare vänta en timma. På ena sidan af ingången till salen stod en urna af fryskall, bewakad af twenne nationalgardister. I denna urna kunde hwem som wille lägga ett ämne för den blifwande tragedien. Lycka war att urnan hade betydliga dimensioner, ty annars skulle den ej hafwa kunnat emottaga alla de papperslappar som regnade i hennes sköte.

Salen fyllde sig snart. Längst fram war en upp höjning för de båda kämparna samt bänkar för Franska akademiens ledamöter, bland hwilka några woro utsedda till stridsdomare. Dessa egde att granska och inregistrera ämnena, på det att intet anstötligt måtte förekomma, ware sig i sedeligt eller politiskt afseende. Likaledes egde denna jury att utmönstra alla ämnen, som icke gåfwo tillfälle till dramatiskt behandling. Efter mönstringens slut uppläste ordföranden alla ämnena, och neblade dem åter i urnan, ur hwilken en liten flida med förbundna ögon utdrog ett. Det blef Lucrece Borgia, samma ämne, som Victor Hugo behandlat.

Under tiden hade de båda improvisatorerna hållits i fångligt förwar, hwar och en i sin kammare med nationalgardist för dörren. Signor Luigi utsläpptes först, och fick sig ämnet förelagdt. Hans första framträdande gjorde ett mycket fördelaktigt intryck; ty Cicconi war en bildfön Italienare om 25 år, klädd i den för en wacker wert så fördelaktiga drägt, i hwilken man wanligen ser Tasso afmalad. Han möttes utaf handklappningar och bifallsrop. När bifallsyttringarne tystnat, framförde Cicconi ett ungt fruntimmer som preluderade på harpa. Improvisatorn gaf, då andan föll på honom, en wink åt den unga Damen; harpan tystnade och improvisationen begynte.

Näppeligen kunde man höra något skärare wäl ljud, än det, som nu strömmade från Cicconis läppar. Med lif, med eld, ja med raseri diktade den unge Italienaren, ömsom i orimmade ömsom i konstigt rimmade jamber. Hans uppfattning af ämnet war energisk, och hela utförandet utmärkt af mycken klarhet och reda. Med allt detta låg det i röst, i uttal, i åtbörd, en glöd som icke står att beskrifwa, och det sköna Italienska språket med sina fulltoniga vocaler gick i klara wägor genom salen.

Något öfwer en $\frac{3}{4}$ timma räckte Cicconis improvisation; han aflägsnade sig följd af ursinniga bravo rop. Nu skulle Eugène de Pradel fram på wädjoba-

nan. Att der efterträda Luigi Cicconi war i sanning ingen lätt uppgift. Pradel kunde hwarken i utseende eller plastisk hållning mäta sig med Italienarn, hos hwilken mimiken tycktes wara natur, ej heller hade han ett så klingande, så böjligt och rimritt språk att begagna sig utaf. Swårigheten war här dubbel för den Franske improvisatorn. För det första war ämnet ogynnsamt, såsom förut af W. Hugo behandladt, och ännu i allmänhetens friska minne. För det andra skulle improvisationen ske på ett språk, som förstods af hwar enda åhörare, då kanhända Italienskan endast förstods af en tredjedel af publiken, och mången åhörare kunde förledas endast af det smickrande ljudet att anse Italienarn öfwerlägsen. När man härtill lägger, att det fins intet folk på jorden så ömtåligt om häfdwunna ordasätt som Fransmännen, ej heller något folk, som har så lätt, att, af hwad anledning som helst, söka frändskapen emellan det sublimala och det löjliga, så måste man tillstå att Eugène de Pradel werkeligen måste wara Cicconi öfwerlägsen för att ej gå ur striden med skam. Eugène de Pradel bibehöll äfwen denna gången sitt lysande rykte.

Han framträdde utan att som Italienaren genom harpospel eller kostym capture benevolentiam och började sin improvisation. Hela planen till sorgespelet war mästertlig, skarpare uppdragen och mera dramatiskt hållen än Italienarns. I mimik och blomstrande språk war han Italienaren underlägsen. Men utomordentlig war den syndighet med hwilken Pradel wisse att reda sig; då några gånger ett par muntra åhörare, måhända afundsamma bröder i skräet, föllo honom i talet för att bringa honom ur concepterna genom att halfhögt parodiera den knappt af Pradel utfogda versen. Pradel, som ganska wäl hörde detta, gaf sina recencenter huggen igen under löpande dialog, utan att det minsta blifwa brydd, och de objudna gästerna undgingo med plats den förödmjukelsen att af publiken blifwa utkastade.

Pradels improvisation påstod $1\frac{1}{4}$ timma, och då han slutade hedrades han af allmänhetens stormande bifall. Cicconi framropades, och de båda skalberna

"et cantare pares et respondere parati"

öfwerhöljdes af lagertransar kastade från alla håll af salen.

Priset blef ingendera tilldömdt, men de båda skalberna delade troligen broderligen de 5 a 6000 francs

hwilka aftonen inbragt, och detta hade de möjligen förutsett, såsom en "usus hujus alicui practicus."

Läse-Bibliotheket. 1840—41 års samling. Stockholm, hos L. J. Hjerta.

(Forts. o. fl. fr. föreg. Nr.).

Öfriga arbeten som höra till de här anmälda årgångarna af Läse-Bibliotheket äro Lejonbruden, en liten Novell som Ref. ej varit i tillfälle att se, Nathan den wise af Lessing och Gilblas af Le Sage. Jätheller har Ref. hunnit att göra sig bekant med sistnämnda öfversättningar. Originalerna äro allmänt kända och välkända. I synnerhet Lessings med rätta omtyckta, dramatiska lärodikter. Önskligt wore att Läse-Bibliothekets utgifware helbre i sin samling upptog äldre arbeten af värde, än att han anlitar dagens små tillgångar i den nyaste europeiska litteraturen. Den som läst ett arbete af en James, en Miss Tar-now, en Mrs. Gore, är ej angelägen om en närmare bekantskap med dessa matta och i grunden innehållslösa pennritningar af historiska tidehvarf, hwilka warit för författarne alltför främmande, för att de kunde låta dem framstå i en egendomlig tidsfärg, en objectiv sanning. Ett widlystigt romanstoff ersätter ej compositionens löshet; och den antika skönhet som fördras af Romanen i en fulländad, episk konstform, contrasterar, för mycket med de triviala hvardagsanmärkingar, och det sentimentala florilegium, som skänka randglöshet till en text, hwilken nämde Förf. tagit till bearbetning. Det är med detta islag, som med ofkritiska noter till en klassisk författare. Man hoppar öfver de förra, för att tillägna sig den sednarens innehåll. Det är enda sättet, hwarpå man kan läsa dylika fabriksarbeten, hwilkas författare hämtat trädwirke ur historiens urgamla stogar, för att, deraf bygga romantiska willor. Men de glömma, att de fälda stammarna måste tillhuggas och bearbetas. Dese förf. sakna konst; och de kunna ej bringa till harmoni det historiska stoffet och den subjectiva uppfattningen. I Läse-Bibliothekets första årgångar fann man werkligt goda saker.

Öfversättningen är i allmänhet mislyckad. Svenska perioder, en för stor frihet i bruket af metaphoriska talesätt, och en värdslöshet som är alltför synbar för att kunna ursäktas, lemna giltiga anledningar till ett klander, som ej kan kallas partiskt. Ref. inskränker sig till ett par exempel. Uti Beronique

(s. 23.) står: "en koncert af blomstrens wälluft." (A. c. s. 25) "lockade;" i stället för fäste upp i lockar. flera sidostycken kunde uppsökas.

C—m.

Det Nordiske Oldskrift-Selskab i Köpenhamn har nyligen utgifwit sin årsberättelse för 1840, hwarur meddelas följande notiser. Till de tvenne år 1836 af Sällskapet fulländade werk, Fornmanna Sogur och Oldnordiske Sagaer, hwaribera i 12 band, sluter sig nu ett tredje werk, Scripta historica Islandorum, hwar i en latin öfversättning af dessa sagor meddelas. Af detta werk, som bearbetas af Adjunct Sveinbjörn Egilsson på Island, och hwaraf 1839 wore utgifna 9 band, har nu det 10 utkommit, hvars innehåll motsvar det 10 bandet af grundtexten. Dessutom har Sällskapet 1840 utgifwit 2:dra bandet af Prof. Petersens Historiske Fortællinger om Islandernes Færd hjemme och ude, hwar i bland annat förekommer den märkvärdiga afhandlingen om Bondestanden och des Forhold til de andre Stander. — Från naturforskaren Dr. Lund, ryktbar för sina forskningar i Brasilien, hade Sällskapet mottagit flera intressanta underrättelser. Det historiska Sällskapet i Brasilien hade sysselsatt sig med undersökningen af en för längre tid sedan upptäckt gammal, öfvergifwen Stad i det inre af provinzen Bahia, hwilken stad förmodas hafwa warit bebodd af Skandinaver. Hösten 1840, då en dansk fregatis affegling till Sydamerica dertill lemnade tillfälle, uppdrog "Oldskrift-Selskabet" åt en wetenskaplig committee, hwaribland Naturhistorikern H. Krøyer, att på stället noggrannare undersöka nämnda stad. Dr. Lund hade till Sällskapet öfversändt åtskilliga wapen och stenrelikier, begagnade af Sydamericas wilda folkstammar. För närvarande wore han hufvudsakligen sysselsatt med undersökning af de i jorden och i hålor befunna lemningar af en troligen förgången djurwerld, men han hade ännu icke lyckats att bland dessa tatrika lemningar träffa något spår af menniskor, eller någon konjprodukt, som kunnat bidraga till swar på den frågan, om menniskan redan existerade samtidigt med den nu utdöda djurwerld, hvars spår han i stor mängd uppdagat. Nyligen hade wisserligen hans bemödanen säwida lyckats, att han i en håla, bland ben af afgjort utdöda djur, funnit äfwen menniskobens nedlagda i jorden; men då dessa samtligen besunno sig på ett secundärt läge, dit de af watten, som periodiskt har tillgång till hålan, senare blifwit förde, kunde ej med beständhet afgöras, om menniskobenen ursprungligen hade warit inlagda i hålan på samma tid som benen af de utdöda djuren. I alla fall äro de af en utomordentligt hög ålder, måhända de äldsta menniskobens som hittills funnits, då de till en del äro fullkomligt förstenade och i deras konservationsstånd aldeles öfverensstämmande med de djurbens, bland hwilka de funnits. De löfwa att wid en noggrannare undersökning sprida lhus öfver inwånarne i denna del af Sydamerica på en tid, som ligger långt bortiom all historisk kunskap om denna werldedel. Till en början utwisa de fundna cranierna att främre delen af hufvudet haft en serdetes beynnerlig skapnad, i det pannan icke reser sig vertikalt i samma plan som ansigtet, men bildar med detta en betydlig winkel, hwarigenom de stisa sig från cranierna af alla nu lefwande menniskoracer. Detta förhållande blir så mycket märkwärdigare, som de menniskofigurer, hwilka funnits afbildade eller ingräfda på gamla Mexicanska minnesmärken, också föreställa, som bekant är, en menniskorace, som, i en nästan fullkomlig saknad af panna, har ett beynnerligt nästan djuriskt uttryck.

Nr 28 af denna tidning utgifwes Lördagen den 21 Aug.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1841.

